

„Soustředte se na to, co může skutečně pomoci: vytvářejte pozitivní klima ve škole, budujte systémy podpory, podporujte předávání informací“

Rozhovor s Ericem Madfisem

Eric Madfis je klíčovou postavou výzkumu masových střelb ve školách. Od roku 2009 publikuje na toto téma ve vědeckých časopisech a napsal také tři knihy, z nichž dvě, *The Risk of School Rampage: Assessing and Preventing Threats of School* (Madfis, 2014) a *How to Stop School Rampage Killing: Lessons from Averted Mass Shootings* (Madfis, 2020), se přímo zabývají možnostmi prevence tohoto závažného zločinu. V té poslední, nazvané *All-American Massacre: The Tragic Role of American Culture and Society in Mass Shootings* a editované spolu s Adamem Lankfordem (2023), se autoři a autorky zaměřují na sociální a kulturní faktory. Činí tak ve snaze vysvětlit, proč jsou to ze všech zemí světa právě Spojené státy americké (USA), kde dochází k největšímu počtu masových střelby. Důraz na faktory, jako je gender, „rasa“¹ a třída, jim umožňuje překonat chápání masové střelby jako důsledku individuálních patologií, které se ve světle empirického výzkumu ukazuje jako přespríliš omezené. Pokud chceme doopravdy masovým střelbám porozumět, je nutné zohlednit také jejich sociální a kulturní kořeny.

O rozhovoru s Madfisem jsme měli jasno hned, jak se v souvislosti s masovou střelbou na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy 21. prosince 2023 začala objevovat doporučení, která byla v americkém kontextu podrobena silné kritice. Rozhovor zveřejňujeme jako empirickým výzkumem poučené varování před opakováním stejných chyb, jakých se dopustili naši přátelé v zahraničí. Je k dispozici dostatek poznatků k tomu, abychom na útok zareagovali způsobem, který může přinést skutečně pozitivní změnu. To zahrnuje především vyvarování se přílišné sekuritizaci a kriminalizaci univerzitního prostředí a lidí, kteří jej využívají. Namísto bezpečnostních rámců a zákazů rozměrných zavazadel musíme směřovat úsilí k vytváření pozitivního klimatu ve školách a kvalitních vztahů mezi studentstvem a vyučujícími.

V tomto rozhovoru se těmito návrhy podrobněji zabýváme a zároveň popisujeme současný stav vědění o masových střelbách. Madfis působí jako profesor trestní spravedlnosti na Washingtonské univerzitě v Tacomě a jako ředitel výzkumné

---

¹ Kategorii „rasy“ píšeme v uvozovkách, abychom podobně jako někteří jiní autoři a autorky zdůraznili její sociálně konstruovaný charakter (podrobněji k tomu viz např. Šlesingerová, Hamar a Szaló, 2007).

iniciativy Violence Prevention and Transformation Research Collaborative, věnované studiu příčin a prevenci školního násilí, masových střelb a předsudečné kriminality. Madfis vystudoval sociologii a kriminologii. Ve svém výzkumu se však opírá o celou řadu oborových přístupů, včetně psychologie a masových studií. Za pozornost stojí zejména jeho výzkum vlivu hegemonické maskulinity na masové střelby ve školách a také výzkum možností restorativní a transformativní justice v oblasti prevence střelby a násilí ve školách obecně. Také o těchto i jiných tématech v rozhovoru obsírněji hovoříme.

Během domlouvání rozhovoru jsme Madfisovi vysvětlili okolnosti, za nichž se rozhovor uskuteční: co zatím víme o útoku na Filozofické fakultě a jak vypadá aktuální debata o něm. Otázky jsme mu zaslali 23. prosince 2023. Samotný rozhovor jsme provedli 9. ledna 2024 online. Záznam jsme přepsali a text upravili do publikovatelné podoby. Výsledek byl Madfisovi zaslán ke kontrole a autorizaci 17. ledna. Dva dny nato jsme od něj obdrželi autorizovanou verzi, kterou nyní zveřejňujeme. Část rozhovoru, připravená pro širší veřejnost, byla již dříve publikována v Deníku Alarm.

Václav Walach & Petr Kupka: Kriminologickému výzkumu masových střelb se věnujete již více než deset let. Můžete nám tento výzkum představit? Jaké oblasti výzkumnictva konkrétně zajímá?

Eric Madfis: Masové střelby jsou relativně novým výzkumným tématem. První kniha a první definice masové vraždy a masové střelby pocházejí z roku 1985. Tehdy se ještě nerozlišovalo mezi masovými střelbami a sériovými vraždami a dalšími podobnými jevy. V posledních několika desetiletích však zájem výzkumníků a výzkumníků o masové střelby narostl exponenciálně. Může to vyplývat z nárůstu počtu masových střelb a zabitých lidí v posledních 20 letech. K šesti z deseti nejsmrtelnějších masakrů v celé americké historii došlo v posledních deseti letech. V mezinárodním měřítku mají USA také největší počet masových vražd na světě, a to v absolutních i relativních hodnotách, byť se o těchto výpočtech stále diskutuje.

Jedním z klíčových témat výzkumu je definice masové střelby. Dlouhodobě se má za to, že masovou střelbu definuje zabití čtyř a více osob. Podle mě je to problematické, protože tím dochází k opomenutí mnoha případů, které sice nebyly tak smrtící, ale úmysl byl zřejmý. Pokud například masový střelec zabije pouze dva lidi, ale deset jich zraní, nejde v tomto případě podle některých autorů a autorek o masovou střelbu. Já tento přístup nepovažuji za vhodný. Motivy a charakteristiky pachatelů jsou podobné, jediný rozdíl je v počtu mrtvých. Zejména v případech, kdy v důsledku odvrácení incidentu zemřelo méně lidí, bychom naopak měli uvažovat o jejich zahrnutí do výzkumu. Měli bychom zkoumat, jak se tyto incidenty podařilo odvrátit a jak lze tyto poznatky v budoucnu využít.

Mezi další otázky týkající se definic patří, zda musí být střelba ve škole spáchána bývalým studentem, nebo ne, zda musejí být oběti náhodné, nebo cíleně vybrané.

Dále se vědci a vědkyně snaží pochopit příčiny masové střelby. Většinou zkoumají profily pachatelů: jejich demografické údaje, duševní zdraví, negativní zkušenosti, motivy atd. Mnoho výzkumného úsilí se také zaměřuje na prevenci a intervenci. Oblastí výzkumu, který chce pochopit fenomén masové střelby v celé jeho šíři a složitosti, existuje celá řada.

VW&PK: Pokud jde o definiční kritéria masové střelby, o kolika takových případech, nezahrnutých do statistik masové střelby, se zhruba bavíme?

EM: Určitě o mnoha. Ve svém výzkumu odvrácených masových střelb ve školách, k nimž došlo v USA v období deseti let, jsem takových případů identifikoval 195. I zde se můžeme ptát, jak odvrácený útok definovat. Na jedné straně jsou závažné případy, kdy by k útoku velmi pravděpodobně došlo, pokud by nebyl zastaven: kluk má v pokoji arzenál zbraní, propracovaný plán útoku, mapy školy, seznam lidí, které chce a které nechce zabít, deníky popisující jeho záměry. Na straně druhé je třeba případ, kdy je jediným dostupným důkazem svědčícím o úmyslu spáchat masovou střelbu seznam lidí, který podezřelý neměl rád.

Relevantních případů, které neodpovídají tradičním kritériím, existuje podle mě spousta. Nemluvě o útocích, kdy jsou zabiti tři, nikoli čtyři lidé, a v důsledku toho nebývají jako masové střelby započítávány a ani zkoumány. Někteří výzkumníci a výzkumnice nadto do počtu zabitých zahrnují pachatele, jiní naopak doporučují, ať to neděláme.

Osobně si myslím, že tyto debaty nejsou tak užitečné jako přemýšlení o záměru. Pokud má člověk v úmyslu zabít mnoho lidí během jednoho incidentu, jedná se o masovou střelbu (potažmo o odvrácenou masovou střelbu). Nicméně i zde se potýkáme s definicí, která vylučuje část incidentů. Bavíme-li se pouze o střelbě, vynecháváme bombové útoky nebo útoky s chladnou zbraní, které se rovněž odehrávají ve školách nebo na jiných místech. I proto se domnívám, že je zásadní pracovat s širší definicí, která je primárně orientovaná na jedincův záměr.

VW&PK: U definic ještě chvíli zůstaneme. Existuje spousta termínů, jako je odvrácená, pokusná nebo zmařená masová střelba. Jste spoluautorem studie, která se snaží tyto pojmy objasnit (Hawes & Madfis, 2022). Můžete nám říci, na co jste přišli?

EM: Ano, pro nedokonané masové střelby se používá mnoho pojmů s často různými definicemi. Studii jsme napsali právě proto, abychom tento problém vyřešili tak, že jsme přiřadili určitou definici každé ze sedmi fází vývoje násilného běsnění (*rampage*

violence), jimiž jsou: fáze výzkumu, fáze plánu, fáze přípravy, fáze iniciace, fáze přerušeni, fáze pokusu a dokončená fáze.

Výzkumná fáze zahrnuje případy, kdy pachatelé teprve zkoumali a shromažďovali informace z předchozích útoků pro vlastní potřebu. Jakmile výzkum dokončí, nastává plánovací fáze, tedy fáze, kdy dochází k rozhodování o tom, jak bude útok proveden (na jakém místě, v jakém čase, kdo se stane terčem útoku, jak se dostanou dovnitř atd.). Pokud je v tom nikdo nezastaví, dostávají se útočníci do fáze přípravné, kdy si opatřují nebo si již opatřili zbraně. O iniciační fázi mluvíme tehdy, pokud se již pachatelé dostali na místo útoku, avšak byli před provedením plánu zastaveni a nikoho nezranili.

O přerušenu fázi jde naopak tehdy, pokud pachatelé prošli všemi předchozími fázemi a svůj plán začali realizovat, ale bylo jim zabráněno v tom, aby zabili čtyři a více lidí. Čili v této fázi dochází ke zranění či usmrcení alespoň jednoho člověka. Následující pokusná fáze má tytéž atributy jako přerušená fáze s jedinou výjimkou – pachatel sám zastavuje útok, ať už proto, že páchá sebevraždu, anebo se vzdá. Konečně dokončená fáze označuje případy, které prošly všemi předchozími fázemi a naplní obecně přijímanou „masovou“ hranici čtyř a více obětí.

Čili takto nějak jsme se pokusili vyjasnit a upřesnit terminologii a definice s cílem zahrnout do výzkumu různé podoby odvrácených útoků. Vytvořili jsme různé definice pro situace, kdy je někdo zastaven v období plánování útoku, kdy se někdo dostavil na místo útoku, ale byl zastaven dříve, než začal jednat atd.

VW&PK: Masové střelby ve školách představují pouze jeden z typů masových střelieb. V jakém vztahu jsou tyto různé typy? Jsou si podobné, nebo se spíše liší?

EM: Různé typy masových střelieb se vyznačují mnoha společnými aspekty, zejména masové střelby ve školách a na pracovištích, což nemusí být až tak překvapivé vzhledem k tomu, že pro studenty jsou školy v určitém smyslu pracovištěm. V obou případech se často jedná o případy, kdy je útočník motivován záští vůči konkrétním osobám, ale také zde dochází k realizaci plánu zabít co nejvíce lidí bez ohledu na to, jaký vztah k nim útočník má. Masové střelby ve školách a na pracovištích mají také mnoho společných rysů se střelbou v kinech nebo na jiných veřejných akcích, ba dokonce s *familiacidami* neboli případy masového zabíjení členů vlastní pachatelovy rodiny. V USA mají familicidy největší podíl na všech masových střelbách. Média však o nich informují nejméně. Zčásti je tomu tak proto, že se neodehrávají na veřejných místech, a tak u veřejnosti vzbuzují méně strachu.

Pachateli masové střelby jsou obvykle heterosexuální bílí muži, kteří, když už mluvíme o individuálních rozdílech, mají tendenci vinu za nepříznivé události přenášet na druhé. Nepřijímají odpovědnost, když se jim stane něco špatného. Místo toho se naštvou a obviňují všechny ostatní. Jedná se o lidi, kteří takových událostí

zažijí v průběhu života mnoho. To v teorii nazýváme úhrnným napětím (*cumulative strain*) (Levin & Madfis, 2009). Existují dva druhy zážitků, které v lidech vyvolávají pocit napětí. Jeden je dlouhodobý neboli chronický. Krátce před útokem pak dochází k akutnímu napětí – k takřcečené poslední kapce.

Akutní napětí se týká mnoha masových střelců. Ve škole to může být závažnější moment šikany, rozchod či jiný problém s partnerkou nebo vyloučení ze školy. V zaměstnání to může být ukončení pracovního poměru nebo nezískání práce, kterou útočník chtěl. Většinu familicid páchá otec, kterému manželka vyhrožuje, že se s ním rozvede a děti si vezme s sebou nebo tak něco. To všechno jsou poměrně časté spouštěče akutního napětí. To však neznamená, že by masové střelby byly spontánním jednáním. V naprosté většině případů jsou masové střelby plánovány delší dobu. Například vrazi z Columbine plánovali svůj útok přes rok.

Co se rozdílů týče, školní střelci jsou samozřejmě mladší. Ti, kteří neútočí na své bývalé škole nebo na pracovišti, ale na veřejných místech, k nimž nemají osobní vztah, mají ve své anamnéze častěji psychózu, schizofrenii nebo jiné psychiatrické diagnózy. Celkově si však myslím, že různé typy masových střelb toho mají více společného než rozdílného. A to nemluvím o srovnání s jinými typy vražd, včetně vražd s jednou obětí nebo i sériových vražd. Masové a sériové vraždy se liší v mnoha ohledech. Například většina sériových vrahů jsou sociopati, což rozhodně nelze říci o naprosté většině masových vrahů. Mnoho sériových vrahů své oběti mučí nebo mrzačí, masoví vrazi to nedělají téměř nikdy.

VW&PK: Většina studií se zabývá středními a základními školami. Existují nějaké studie týkající se vysokých škol, a pokud ano, k jakým závěrům dospěly? Liší se tyto masové střelby nějak od těch na středních a základních školách?

EM: Ačkoli je celosvětově studií o střelbách na vysokých školách mnohem méně, neznamená to, že by se neděly. Útoky na Texaské univerzitě v Austinu, Virginském polytechnickém institutu, Severní illinoiské univerzitě nebo Louisianské technické univerzitě ostatně figurují mezi nejznámějšími případy masových střelb. Jedním ze zajímavých zjištění v této oblasti je, že pachatelé masové střelby na vysokých školách jsou častěji magisterští studující než jiné typy pachatelů (Fox & Savage, 2009). Jistý magisterský student spáchal svůj útok poté, co mu bylo odepráno určité prestižní ocenění (střelba na Univerzitě v Iowě v roce 1991).

Jedním z důvodů poměrně omezeného výzkumu vysokoškolských masových střelb může být dědictví útoku na střední škole v Columbine. Ten byl hodně medializovaný, lidé se báli o své děti. Došlo k silné veřejné i institucionální reakci. Doopravdy ale nevím, proč se častěji zkoumají útoky na středních školách než na těch vysokých. Možná je snazší získat údaje ze středních a základních škol. Vzhledem k vtípům, které občas slýcháme o tom, jak obor psychologie není ani tak psychologii

lidí, jako spíše psychologii vysokoškoláků, protože právě od nich získává většina psychologických výzkumů data, bychom mohli očekávat opak. Nicméně není tomu tak. Během svého nedávného výzkumu týmů pro vyhodnocování hrozeb ve školách (*threat assessment teams*) jsem zjistil, že v kontextu vysokých škol takový výzkum téměř neexistuje. Možná to má něco společného s institucionální byrokracií, ale upřímně nevím.

VW&PK: Jednou z mála dostupných informací o pražském střelci je, že získal ocenění za svou bakalářskou práci. To některé lidi přimělo k zamyšlení, proč někdo tak úspěšný spáchal tak strašný čin.

EM: Rozhodně to není typické. Výzkumníci a výzkumnice tvrdí, že důvodem, proč většina masových střelců na vysokých školách jsou magisterští studenti, je, že magisterské studium vás více stresuje. Někdy vám chybí podpora rodiny a hodně je toho v sázce, neúspěch hodně znamená. Nicméně pachatel s mimořádnými studijními výsledky je opravdu netypický. Možná se v jeho pozdějším životě vyskytly nějaké stresující události nebo problémy, o nichž nevíme.

VW&PK: Další patrně méně obvyklou věcí je, že útočník před útokem na fakultě zabil třicetiletého muže a jeho dvouměsíční dceru a poté také svého vlastního otce. Řada lidí se ptá, proč by někdo něco takového dělal? Jak byste odpověděl vy?

EM: Myslím, že každý, kdo by udělal něco tak hrozného, není zrovna duševně zdravý. Ale důvodů je spousta. Z hlediska motivu můžu říci, že pokud se lidé často cítí přehlíženi, znevážení ve své mužské roli nebo bezmocní, pokud se z různých důvodů zlobí na svět, zabíjení může být často vedeno snahou dosáhnout slávy nebo se cítit jako větší chlap a tvrděák, obecně získat určité uznání. Můžeme také hovořit o mediálních dopadech. Rozhodně platí, že dochází k napodobování. Mnozí masoví střelci jsou posedlí předchozími případy masové střelby, zejména střelbou v Columbine, ale i jinými.

Ve skutečnosti ale není tak neobvyklé, že masoví střelci před útokem ve škole nebo jinde zabili člena nebo členy své rodiny. Na základní škole Sandy Hook v Newtonu ve státě Connecticut zabil střelec před útokem svou matku. V jednom z nejstarších případů masové střelby na Texaské univerzitě v roce 1966 zabil střelec nejprve svou matku a manželku. Teprve pak vylezl na univerzitní věž a začal střílet do lidí pod ní.

Neobvyklé je zabití dalších dvou lidí v lese několik dní předtím. Mezi sériovými a masovými vrahy jsou často zásadní rozdíly. Sérioví vrazi obvykle postupují tak, že někoho zabijí, pak mají období klidu, kdy se vrátí do běžného života, a pak zabijí znovu. Masoví střelci z definice toto období klidu nemají. Obvykle se jedná o jednorázovou událost, která je výsledkem postupného hromadění napětí a která

končí tím, že pachatel spáchá sebevraždu nebo se vzdá policii. Typické je zabití člena rodiny, rozhodně ne nacvičování na dvou náhodných lidech.

VW&PK: Někteří experti opravdu tvrdili, že by zabíjení v lese mohlo být pro pachatele zkouškou, jestli je schopen zabít druhé lidi. My o tom uvažujeme spíše v rovině úsilí o získání slávy. Zabití otce s nemluvnětem, vlastního otce a pak co nejvíce lidí na nejznámější fakultě v zemi se zdá být největší hrůzou, jaké je člověk schopen. Myslíte si, že úsilí o proslavení se může v tomto případě představovat smysluplné vysvětlení?

EM: Většina masových střelců po slávě rozhodně touží. Podle některých výzkumů (Silva & Green-Colozzi, 2019) masových střelců usilujících o slávu přibývá. Masoví střelci často chtějí být slavní a výslovně uvádějí, že chtějí dosáhnout co nejvyššího počtu zabití: „Chci být nejsmrtonosnějším masovým střelcem všech dob.“ Jako kriminologové něco víme o získávání uznání nelegitimními prostředky v případě, že jsou legitimní možnosti uzavřeny. Pokud nemáte žádný talent nebo schopnosti, jen sotva se mezinárodně proslavíte. Masové zabíjení vám tohoto statusu umožní dosáhnout takřka okamžitě.

Někdo může namítnout, že sláva stěží může být motivem, když stejně nakonec zemřou. Já na to odpovídám, že mnohem více záleží na jejich fantazii než na konečném stavu. Některé masové střelce vzrušuje už samotné přemýšlení o svém útoku, fantazírováním a plánováním tráví spoustu času. Vezměte si střelbu na Virginské polytechnice. Střelec nejprve zabil dva lidi ve svém pokoji na koleji a pak poslal obří balíček se spoustou fotografií a informací do NBC News. Teprve pak se pustil do masové střelby. Zpravodajství NBC News o tom všem informovalo a po delší čas ukazovalo tyto fotografie ve všech svých zpravodajských stanicích. Dali mu, co chtěl.

O tomto problému jsem psal (Lankford & Madfis, 2018). Mnoho pozůstalých a příbuzných obětí požadovalo, aby se změnilo mediální pokrývání těchto útoků. Média by neměla pachatelům dávat to, co chtějí. Existují jiné způsoby, jak o těchto událostech informovat, aniž by se jména a tváře útočníků objevovaly na televizních obrazovkách po celém světě po dlouhou dobu. Lze o nich informovat zodpovědněji.

VW&PK: Často v médiích slyšíme různé lidi, včetně ministra vnitra, mluvit o „šíleném útoku“ nebo „šíleném střelci“. Je psychické zdravím hlavním vysvětlením masových střelby?

EM: S používáním takových výrazů se můžete setkat v různých kontextech. Podle mě jsou velmi problematické, a to z několika důvodů. Zaprvé, obviňování duševních onemocnění je na základě toho, co víme o příčinách masových střelby, příliš redukcionistické. A možná i proto je tak populární. Pokud masovou střelbu zarámujete jako individuální patologii, můžete se snadno vyhnout diskusi o širších

strukturálních nebo politických problémech, konkrétně o genderové dynamice, rasismu, kultuře zbraní a přístupu k nim, politice, vzdělávacím systému a médiích. Pravicoví politici používají tuto rétoriku jako taktiku k tomu, aby zabránili jakékoli diskusi o extrémně široce pojatém svobodném přístupu ke zbraním v USA. Podle mě je to politická taktika, neboť ti samí politici nakonec nikdy neřeknou: „Mějme robustnější systém duševního zdraví.“ Nikdy nenavrhnou žádné řešení, jak duševní zdraví v zemi řešit.

Zadruhé, používání takových výrazů může stigmatizovat velkou část obyvatelstva. Je mi jasné, že pokud se chystáte spáchat masovou střelbu, nejspíš nejste zrovna duševně zdraví. Nicméně jen u mála masových střelců byla oficiálně diagnostikována psychóza nebo schizofrenie. Jiné je to s depresí a sebevražednými myšlenkami, což jsou psychické problémy, které se u masových vrahů nejčastěji vyskytují. Jenže to jsou zároveň dvě z nejčastějších psychických potíží v běžné populaci.

Možná kdybychom měli v USA veřejný systém duševního zdraví, mohlo by to výrazně pomoci nejen běžné populaci při řešení těchto problémů, ale také těm, kteří se nakonec stanou masovými střelci. Jenže nemáme. Zato nemáme nouzi o řeči, které ničemu nepomáhají. Nejde o to, že by duševní zdraví nehrálo roli. Myslím si však, že je často příliš zdůrazňováno a je s ním zacházeno mimo politický kontext, což je jediná oblast, kde lze dosáhnout změny.

VW&PK: Policie ČR prozradila, že střelec po sobě zanechal dopis. Jak bychom měli uvažovat o jeho případném zveřejnění? Bylo by zveřejnění jeho obsahu v rozporu s obecným doporučením nedávat pachateli publicitu?

EM: Záleží na tom, jak je ten dopis zarámován. Podle některých výzkumníků a výzkumnic existují více a méně zodpovědné způsoby, jak o sebevraždách v médiích hovořit. Mělo by se to dělat opatrně, aby nedošlo k jejich glorifikaci, aby se vždy pojednávalo o sebevraždě v určitém kontextu a aby nebyla prezentována jako řešení nějakého problému. Řekl bych, že toto platí také pro masové střelby.

Ve studii s Adamem Lankfordem (Lankford & Madfis, 2018) tvrdíme v souladu s kampaní No Notoriety (<https://nonotoriety.com>), že média a další aktéři by neměli ukazovat jména a tváře pachatelů. Něco jiného jsou manifesty a jiné dokumenty, které nám pomáhají pochopit zločin a jeho motivy. Ty by měly být zveřejněny, protože je důležité pokusit se zjistit, proč někdo dospěl až do bodu spáchání tak hrůzného činu. Měly by se vést veřejné debaty o možných příčinách a možných intervencích a řešeních. Jistě, chceme omezit glorifikaci pachatele, ale informace o motivech mohou být užitečné pro prevenci budoucí masové střelby. Myslím, že existují zodpovědné způsoby, jak to provést.

VW&PK: Je důležité, že to říkáte, protože jsme se setkali s argumenty, že nejlepší by bylo o útoku vůbec nemluvit. Nic nezveřejňovat, dokonce ani jména obětí. To nejlepší, co můžeme udělat, je zkrátka jít dál. To nám připadá jako dost perverzní převrácení původního poselství, abychom pachatelům nedávali, co chtějí.

EM: To je zajímavé. V USA by obhájci obětí obvykle tvrdili, že bychom o obětech měli vědět více. Vůbec bychom neměli mluvit o pachatelích, ale o obětech rozhodně ano. Já myslím, že bychom měli mluvit o určitých aspektech jak útoku, tak pachatele, a zejména bych byl rád, pokud by média více informovala o řešeních, o kterých na základě výzkumu víme, že existují (viz např. Madfis & Lankford, 2023). Jak můžeme tyto problémy řešit? Jak můžeme tyto problémy řešit komplexně? Bohužel k takové debatě o politických řešeních dochází jen málo.

VW&PK: To nás přivádí k tématu vaší nedávno vydané editované monografie *All-American Massacre: The Tragic Role of American Culture and Society in Mass Shootings* (Madfis & Lankford, 2023), zaměřené právě na institucionální, sociální a kulturní faktory masových přestřelků. Na co jste přišli?

EM: Naše kniha se pokouší prozkoumat důvody, proč je v USA tak obrovské množství masových střelb, že předčí všechny ostatní země. Čerpá především ze sociologie masových střelb, ale jsou zde i příspěvky z politologie, kriminologie, psychologie, historie a mediálních studií. Zabýváme se různými faktory, například tím, jak genderová identita souvisí s pojetím násilí se zbraní jako zdroje moci u chlapců a mužů, kteří se cítí připravováni o možnosti k naplnění své mužské identity. Ačkoli se zaměřujeme na americkou maskulinitu, myslím, že mnohé závěry platí pro všechny kontexty, kde k masové střelbě zpravidla dochází. Není náhoda, že k nim nedochází všude.

Dalším faktorem je rasismus. Některé masové střelby jsou zároveň pedsudečnými zločiny, ve kterých se stávají cílem specifické skupiny, jako jsou černoši, Židé nebo přistěhovalci. Je tedy důležité se ptát, jak tyto případy ovlivňuje ideologie bělošské nadřazenosti. Dále je tu americká politika, kde hrají roli otázky politické polarizace, korupce a vnitroskupinové identifikace mezi Republikánskou stranou a držiteli střelných zbraní. Je třeba nějak vysvětlit, proč nemáme ani tu základní regulaci střelných zbraní, jakou má zbytek rozvinutého světa. Hovořili jsme o médiích a o tom, jak mohou v důsledku masových střelb ve školách napomáhat k nárůstu útoků prostřednictvím nápodoby. Tento problém se netýká jen tradičních médií, ale mnoho se toho odehrává také skrze sociální média. Hovořili jsme také o duševním zdraví. Příčiny a faktory masových střelb představují skutečně mnohostranný problém.

Konečně, mnohé změny provedené ve vzdělávacím systému v reakci na masovou střelbu byly neúčinné, a dokonce kontraproduktivní. Patří mezi ně

represivní opatření, jako je politika nulové tolerance založená na suspendování nebo vylučování žáků a žákyň ze školy nebo ukládání podobně tvrdých trestů i za drobné prohřešky. Problémem je, že tato opatření nejenže mají tendenci individualizovat, a tím patologizovat problémy, které mají zjevné sociální příčiny, ale že také poškozují školní prostředí. Poškození školního prostředí následně omezuje efektivitu jedné z neúčinnějších forem institucionální prevence, kterou je ohlašování hrozícího útoku. Z výzkumu víme, že velkému počtu masových střelb se podařilo zabránit díky tomu, že studující předali informaci o hrozbě odpovědnému pracovníkovi školy. Pokud vytvoříte ve škole prostředí, které je obecně nepřátelské a které působí proti pozitivním vztahům a důvěře mezi personálem a studujícími, současně tím snižujete šanci, že za vámi studující přijdou a nahlásí, co slyšeli.

VW&PK: Možnými řešeními se budeme zabývat později. Teď si řekněme více o některých z vámi zmiňovaných faktorů. Proč jsou to téměř vždy muži, kdo páchají masovou střelbu?

EM: Podle nejnovějších údajů (Peterson & Densley, 2024) je to tak, že 97 procent masových střelb mají na svědomí cisgenderoví heterosexuální muži. Odpověď na otázku proč má mnoho aspektů. Jeden ze způsobů, jak se jí chopit, představuje teorie kumulativního napětí, kterou se již nějakou dobu zabývám a která byla v tomto rozhovoru nastíněna již dříve (Levin & Madfis, 2009). Tato teorie popisuje různé fáze vedoucí k masové střelbě. Myslím, že je užitečné podívat se na ně prizmatem genderu.

V USA, ale nejen tam, se chlapci od útlého věku učí, že agrese je přijatelný způsob řešení problémů. Poukázal jsem na to, že masoví střelci bývají lidé, kteří problémy externalizují. To platí do jisté míry pro muže obecně, zatímco ženy mají větší tendenci vinu internalizovat a v případě zakoušení napětí se obviňovat a sebeпоškozovat. Není to tedy tak, že by se chlapci a muži častěji potýkali s napětím než dívky a ženy. Rozdíl není v samotné zkušenosti, ale v tom, jak ji interpretujeme. A tyto konkrétní interpretace jsou do jisté míry založeny na rozdílné socializaci ve vztahu k hegemónickým a normalizovaným genderovým identitám.

Každá společnost má určité preferované představy o tom, co znamená být mužem nebo ženou. V USA je normativní mužská identita založená na představě muže jako živitele rodiny, na fyzické síle a schopnostech, velkém počtu sexuálních partnerek atd. Pokud muž není schopen tento ideál naplnit, vyvolává to napětí, které je pak řešeno kulturně předepsanými způsoby, včetně agrese. Není proto překvapivé, že se muži, kteří se cítí připraveni o svou mužnost, obracejí k násilí jako k určitému řešení. Masoví střelci ve školách jsou často lidé, kteří nebyli nijak zvlášť oblíbení, neměli mnoho přátel ani romantických partnerů. Mohli být šikanováni, mohlo s nimi být nespravedlivě zacházeno. Masová střelba je způsob, jak dokázat, že střelec je ve

skutečnosti opravdovým mužem, tvrdým a silným, kterému by všichni měli věnovat pozornost.

Svou roli sehrává také to, že muži mají dlouhodobě větší přístup ke střelným zbraním a k výcviku v zacházení s nimi. Jde-li vám o to, abyste zabili co nejvíce lidí, je to důležitá dovednost. Existuje mnoho dalších aspektů, ale maskulinita je jistě důležitou součástí tématu.

VW&PK: USA jsou jednou z nejvíce třídně rozdělených společností na světě. Myslíte si, že socioekonomické nerovnosti nějak ovlivňují výskyt masových střelb?

EM: Souvislost vidím hned v několika rovinách. Upřednostňování spotřebního zboží před lidskými životy určitě pomáhá pochopit, proč má v USA právo na zbraň takovou váhu. Podle mého názoru má toto rozhodnutí částečně kořeny v logice kapitalismu a způsobu myšlení, který z ní vyplývá. Totéž lze pozorovat ve způsobech, jakými se přistupuje k problémům ve školách. Děti vyhadujeme ze školy místo toho, abychom jim jejich problémy pomáhali řešit. To může škole zajistit lepší výsledky v testech a je to také levnější alternativa z krátkodobého hlediska. Rozhodně ne však z toho dlouhodobějšího, protože dotyčné problémy tím ve skutečnosti nejsou řešeny, ale jen prohlubovány. Současný na zisk orientovaný systém zdravotní péče neposkytuje lidem potřebnou podporu. Mnozí si nemohou dovolit základní zdravotní péči, natož dlouhodobou léčbu duševních onemocnění. Systém místo toho často přivádí lidi do dluhů a k bankrotu. Na řešení krize duševního zdraví chybějí veřejné zdroje.

Amerika je extrémní hyperkapitalistický národ, což zjevně zhoršuje některé faktory, které vedou k masové střelbě. Nejde však jen o masové střelby. Myslím, že nedoceňování lidských vztahů a podryvání místního společenství vede ke kriminalitě obecně.

Kultura individualismu, která legitimizuje ekonomické nerovnosti, také přispívá ke vzniku masových střelby. Lidé se často dostávají do izolace, chybí jim sociální opora a jsou naštvaní. Svůj hněv a frustraci mohou vysvětlovat pomocí mnoha různých diskurzů, ale jen málo Američanů je přičítá socioekonomické nerovnosti a kapitalismu. Podle mého názoru však tyto potíže souvisejí s odcizením a hněvem, které pociťují.

VW&PK: V Česku se donekonečna opakuje, že masové střelbě nikdy nezabráníme. Je ale opravdu každá snaha předem odsouzena k nezdaru?

EM: To můžete slyšet i v USA. Lidé říkají: „Masové střelby tady budou vždycky. Nic s tím nenaděláme.“ Podle mě je to příliš fatalistické a jednoduše nepravdivé přesvědčení. Zmínil jsem se o výzkumu odvrácených střelb ve školách. Existuje

mnoho opatření, která nefungují: politika nulové tolerance, bezpečnostní rámy, průhledné batohy, náhodné prohlídky skříněk, ozbrojení vyučujících atd. Nejenže nefungují, ale často situaci ještě zhoršují, protože zhoršují klima ve škole a zesilují tzv. přechod mezi školou a vězením (*school-to-prison pipeline*). Existují však i úspěšná řešení, o nichž pojednávám ve své knize *How to Stop School Rampage Killing* (Madfis, 2020).

Zaprvé, naprostá většina případů se vyznačuje něčím, čemu se říká „únik“ (*leakage*). Například studující, kteří mají v úmyslu spáchat útok, o tom řeknou dalším lidem. Někdy se z nich snaží udělat komplice. Někdy se je tak snaží varovat. Někdy jim vyhrožují. V každém případě dají ostatním vědět o svých plánech. V podstatě každé odvrácení střelby vzešlo z toho, že se o ní studující dozvěděli a oznámili ji svým vyučujícím, vedení školy nebo školním policistům (*school resource officers*). Proto je zásadní, aby ve školách panovalo pozitivní klima. Studující se v tomto prostředí musejí cítit bezpečně a pohodlně a musejí důvěřovat dospělým, kteří zde pracují. Protože pokud tomu tak není, pokud mají studující pocit, že ve škole panuje punitivní klima, že kázeň je „rasově“ podjatá, že ve škole nemají žádné slovo, pak je méně pravděpodobné, že budou věci hlásit. To platí v případě střelby ve škole, ale také v případě šikany, sexuálních útoků nebo domácího násilí.

Druhé řešení, které považuji za zásadní, vychází z mého výzkumu s lidmi, kteří se podíleli na odvrácení střelby ve škole. Vedl jsem rozhovory s řediteli, učiteli, školními a běžnými policisty, školními poradci a školními psychology o tom, jak tyto incidenty odvrátili a jak posuzují, zda je třeba brát hrozbu vážně. Zjistil jsem, že používají dva typy kritérií. Mnohá tradičnější kritéria pro posuzování rizik považovali za méně užitečná. Kladení otázek typu „Neměli rádi školu?“, „Oblékali se jinak?“, „Nosili černé oblečení?“, „Nosili trenčkoty?“, „Měli tetování?“, „Hráli násilné videohry?“ je neúčinné, protože jsou tyto představy buď empiricky nepodložené, nebo nesouvisejí s masovými střelci. Mnoho dětí nemá rádo školu, obléká se jinak nebo hraje násilné videohry, aniž by kdy páchaly fyzické násilí.

Mnohem slibnější jsou kritéria hodnocení ohrožení, která se používají při hodnocení samotné podstaty hrozby. Existuje mnoho způsobů, jak to provést, ale obecně jde o to určit, do jaké míry lze hrozbu považovat za realistickou. Vyhrožování vyhozením Měsíce do povětří není realistické. Pokud však studující vyhrožuje, že někoho ve škole zabije, má seznam konkrétních osob, podnikl kroky k provedení útoku, například si opatřil zbraně, získal k nim přístup nebo nacvičoval střelbu doma za barákem, je to něco, čemu byste měli věnovat pozornost. Vedení školy tato kritéria považovalo za relevantnější a přistupovalo k nim vážněji bez ohledu na to, zda informace odpovídaly profilu „bílého muže samotáře“ nebo zda měly povahu různých vágních „varovných příznaků“.

Mám za to, že tým pro vyhodnocování hrozeb může být účinným nástrojem k odvrácení střelby ve školách a jiných forem násilí. Musí v něm působit proškolení lidé,

kteří vědí, co dělají, a kteří se dokážou vzepřít sklonu k přehnaným reakcím, aby děti zbytečně netrestali za drobné přestupky (viz také Madfis, 2016). Existuje dostatek důkazů, že tyto týmy mohou pomoci udržet nebo zlepšit školní klima na rozdíl od opatření, která spíše než cokoli jiného kriminalizují studující nebo sekuritizují školní prostředí. Myslím, že mohou skutečně fungovat a zabránit mnoha incidentům.

VW&PK: Můžete nám říct něco víc o tom, jak tyto týmy pracují?

EM: Týmy pro vyhodnocování hrozeb jsou pověřeny posouzením podstaty hrozby a nalezením alternativních řešení problémů studentů. Může to být změna jejich vzdělávacího plánu, další podpora v oblasti duševního zdraví nebo pomoc při řešení konfliktů mezi studujícími na způsob restorativní justice. Moje zkušenost naznačuje, že tyto týmy se skutečně snaží takové problémy řešit, a výzkum to zřejmě potvrzuje. Zaznamenáno bylo výrazné snížení nejen násilí, ale také počty suspendování a vyloučení ze školy, a dokonce i „rasové“ disproportionality trestání. To vyplývá ze skutečnosti, že tyto týmy mají často ve svých postupech zabudovány různé kontroly a že jejich členstvo prochází specifickým výcvikem. Výsledky jsou pozoruhodné. Překonávají mnoho jiných opatření, zejména těch založených na kriminalizaci a sekuritizaci.

Pokud jde o složení týmu, obvykle se jedná o multidisciplinární tým, jenž vede administrativní zaměstnanec školy a který dále zahrnuje školního psychologa, někdy učitele, ale často školního nebo běžného policistu. V USA je běžné, že součástí týmů pro vyhodnocování hrozeb je i policie. Odlišná situace panuje v Německu, což je jediná další země, o které vím, že zavedla týmy pro vyhodnocování hrozeb v reakci na řadu případů střelby ve školách. Zvláště zajímavý je Berlin Leaking Project. O tuto problematiku se zajímají také výzkumníci a výzkumnice na univerzitách po celém Německu (Leuschner et al., 2011). Je zajímavé, že ačkoli nemají ve svých týmech policii, výsledky se zdají být podobně pozitivní, byť je zde jistě zapotřebí více dat.

VW&PK: To všechno zní skvěle, jen se stále nemůžeme zbavit otázky, zda to opravdu potřebujeme v zemi s velmi nízkou kriminalitou a jediným případem masové střelby ve škole. Nebudeme školy příliš sekuritizovat už tím, že zavedeme nástroj napomáhající k posuzování studujících ve smyslu, zda představují reálnou hrozbu?

EM: Měli bychom mít na paměti, že nejen masové, ale veškeré střelby ve školách jsou krajně ojedinělé. Sice jsem mluvil o tom, jak masových střelb přibývá, ale děje se tak z velmi nízkého základu. Stále je pravděpodobnější, že studující zasáhne blesk, než že se stanou obětí střelby ve škole. V mnoha ohledech jsou školy pro děti jedny z nejbezpečnějších míst. To však nezabránilo tomu, aby byla v USA zavedena řada negativních opatření. Za týmy pro vyhodnocování hrozeb se přimlouvám v této

souvislosti, vzhledem k současnému stavu bezpečnosti ve školách představují zlepšení. Na Floridě bylo nedávno nařízeno, aby každá škola měla ozbrojenou ostrahu, přestože výzkumy ukazují, že to pravděpodobně nepřinese pozitivní výsledky.

Pokud má vaše země nízkou míru násilného chování a absentuje u vás dědictví tvrdého trestání, týmy pro vyhodnocování hrozeb nemusí být nutné. Přesto si myslím, že i tak může být toto opatření prospěšné. Ve všech školách se vyskytuje určitá míra šikany a agrese v intimních vztazích. Tyto týmy lze také upravit tak, aby se méně zabývaly posuzováním hrozeb a více řešením konfliktů. Restorativní postupy mohou fungovat všude tam, kde si lidé navzájem ubližují. Jejich hlubší zakotvení do školních postupů může zlepšit nejen vztahy ve škole, ale i v širším společenství.

Někteří lidé si myslí, že „restorativní justice“ je jen jiným označením pro ignorování problému a nicnedělání, pokud žák udělá něco škodlivého. Já bych řekl, že by to měl být pravý opak. Mnoho výzkumů ve skutečnosti ukazuje, že je to jeden z nejlepších způsobů řešení konfliktů ve školách, protože jasně sděluje, jaké činy jsou špatné a zároveň dává šanci tomu, kdo ublížil, to napravit. Člověk je tudíž hnán k přijetí zodpovědnosti za své činy a k uskutečnění konkrétního řešení, což je klíčové, mají-li se lidé cítit jako důležití členové místního společenství.

VW&PK: Opakovaně jste zmínil, že některá bezpečnostní opatření představují špatné řešení. I v Česku jsme svědky návrhů na zavedení bezpečnostních rámců nebo zákazu brát si na fakultu velká zavazadla. Hodně se mluví o „měkkých cílech“. Co v tomto ohledu říká výzkum?

EM: Vede se kolem toho spousta debat, které jsou zčásti ideologické. Důraz na bezpečnostní technologie a regulaci běžného chování nám umožňuje vyhnout se otázkám o tom, jak je společnost organizována, a o možném vlivu širších sociálních a kulturních faktorů. Nemluvě o tom, že bezpečnost ve školách je mnohamilionový průmysl s obřími konferencemi, kde se prodávají ty nejpokročilejší produkty. Zejména po střelbě chtějí představitelé škol často rychle reagovat. Tyto produkty nekupují ze zlé vůle, ale spíše proto, že vyvolávají dojem okamžitého řešení. Výzkum ukazuje, že to není tak jednoduché.

Některé studie zjistily, že existují úspěšná opatření. Dobrou ochranou je například zámek na dveřích třídy. Někteří pachatelé se mohou pokusit zámek prostřelit, ale nestává se to příliš často. A můžete si být jisti, že tím nedojde ke kriminalizaci lidí a změně školního klimatu k horšímu. Existují však i jiná, dramatičtější opatření, například bezpečnostní rámy. Ty jsou poměrně drahé a mají tendenci klima hodně proměnit. Aby jimi studující mohli projít, musí se předem seřadit a pak postupně procházet, což může trvat hodinu i déle. Pak existují opatření, jako jsou namátkové prohlídky skříněk, psi na vyhledávání drog nebo jiná extrémní

opatření, v důsledku kterých začne škola připomínat spíše vězení než vzdělávací zařízení.

Myslím, že bychom se vždy měli ptát, co tato opatření udělají s celkovým prostředím školy. Poškodí jej nebo ne? Jak jsem již řekl, masové střelby jsou vzácné události. A mezi pozitivním školním prostředím a bezpečností není žádný zjevný rozpor. Ve skutečnosti může být prostředí, kde se studenti cítí dobře a mohou se soustředit na učení, tím nejúčinnějším způsobem, jak zajistit bezpečnost. To je to, co je třeba maximalizovat, ne podmínky podobné vězení.

Bezpečnostní technologie a měkké cíle vycházejí z teorie rutinních aktivit, která poskytuje omezený obraz příčin kriminálního jednání. Tato teorie vždy předpokládá motivovaného pachatele a především zkoumá, jak můžeme změnit dynamiku samotného prostředí, abychom snížili možnosti realizace jeho záměru. Zdržuje se tedy kladení otázky, jak se někdo stane motivovaným pachatelem. Co lidi naštvete natolik, že chtějí všechny ve škole zabít? Tyto otázky jsou důležité, protože jakmile se jednou dostanou do tohoto bodu, je poměrně obtížné je zastavit.

Čili existují rozumné úpravy prostředí, které lze provést. Existují však také hrozný způsoby, jimiž napácháte více škody nežli užitku. Přílišná snaha o sekuritizování může mít protichůdné účinky. Na druhou stranu týmy pro vyhodnocování hrozeb a restorativní postupy mohou pozitivně zasáhnout do procesu, kdy se z člověka stává motivovaný pachatel.

VW&PK: Co říká výzkum o roli policie při masových střelbách ve školách?

EM: Jak republikáni, tak demokraté přispěli k masivnímu zvýšení finančních prostředků na zajištění přítomnosti policie ve školách. V USA se takovým policistům často říká *school resource officers*. Podíváme-li se na výzkum v této oblasti, určitě existují případy, kdy tito školní policisté a další ozbrojení strážci zastavili útoky a zabránili střelcům zabít další lidi. Co však považuji za problematické, je představa, že sama přítomnost policisty ve škole střelce odradí a zajistí, že ke střelbě nikdy nedojde. Tak tomu v žádném případě není. Zaprvé, masové střelby se odehrály také v místech se školní policií, jako byly například útoky v Columbine a na Virginské polytechnice. V mnoha případech pachatelé plánovali, jak policisty nejprve zneškodní a teprve poté spáchají vlastní útok. Jestli by se jim to podařilo, je jiná věc. Přítomnost policie však rozhodně nebyla přísně odstrašujícím faktorem.

Dále je třeba zvážit celkový dopad. Přítomnost policie má tendenci výrazně zvyšovat tzv. přechod ze školy do vězení (*school-to-prison pipeline*). Mnoho studií popisuje, že jakmile policie začne rozhodovat o kázni, je pravděpodobnější, že bude činy studujících považovat za otázku nikoli kázně, nýbrž zločinu. Je pravděpodobnější, že děti zatknou nebo je jinak přivedou do systému soudnictví pro

mladistvé. To je rozhodně hlavní důvod pro obezřetnost, pokud jde o přítomnost policistů ve školách.

Můžeme také hovořit o ozbrojování lidí ve školách obecněji. Již došlo k několika masovým střelbám, které byly odvráceny ozbrojeným občanem. Neexistuje však žádný případ, kdy by se tak stalo ve školním prostředí. Celá myšlenka o tom, že přijde dobrý člověk se zbraní a zachrání situaci, je mnohem složitější, než si lidé často myslí.

Zaprvé, pokud lidé nejsou důkladně vycvičeni pro situaci aktivní střelby, je zastřeleno mnoho nevinných lidí. To ukázaly simulace dění v těchto často chaotických situacích. Zadruhé, dochází k incidentům, jako byl ten v Arizoně v roce 2011, kdy byla postřelena americká zastupitelka Gabby Giffords a ve kterém byl střelec zastaven skupinou jednoho ozbrojeného civilisty a několika neozbrojených. Když pak na místo dorazila policie, myslela si, že ten ozbrojený civilista je sám aktivním střelcem, a málem ho zabili. Pokud je na místě mnoho ozbrojených lidí, nikdy nevíte jistě, kdo bude střílet. Vždy hrozí, že dojde ke katastrofě. Takže dobrý člověk se zbraní není vždy zvlášť užitečným řešením.

VW&PK: Co je známo o vztahu mezi kontrolou zbraní a prevencí nebo snížením výskytu masové střelby ve školách?

EM: Zde jsou data poněkud komplikovaná. V USA nejsou data o přístupu ke zbraním vždy jasně vytvářena a není snadné je analyzovat. Přesto si myslím, že je jednoznačné, že v USA je více zbraní než kdekoli jinde na světě, více zbraní než lidí a máme nejvyšší počet střelb ve školách i masových střelb. Je zřejmé, že zde existuje korelace, pokud ne jasný důkaz příčinné souvislosti.

Existují různé způsoby, jak omezit přístup ke střelným zbraním. Jedním z nich jsou zákony „červené vlajky“, které svěřují policii pravomoc odebrat vám zbraň v případě, že existují důkazy o značném ohrožení vás samotných nebo ostatních. Ve státě Washington se tato pravomoc vztahuje i na nezletilé – vyhrožuje-li nezletilý, musí jeho rodiče zbraně uzamknout nebo je jinak svým dětem znepřístupnit. Existuje mnoho důkazů, že jde o užitečné opatření. Víme, že většina školních střelců získala zbraně tak, že je sebrala rodičům a že mají tendenci o svém záměru říkat dalším lidem. Toto ustanovení tedy může být v některých kontextech užitečné. Další základní reformy mohou být provedeny tak, aby byl přístup zamezen lidem se záznamem v trestním rejstříku nebo s hlubokými psychickými problémy nebo může být zřízena celostátní evidence držitelů střelných zbraní, jak se to stalo v Německu a na Novém Zélandu poté, co zažily masovou střelbu.

Existují určité důkazy, že kontrola zbraní může být úspěšná (pro přehled této literatury viz Reeping, 2023; Fridel, 2023). Omezení přístupu ke zbraním se dá zdůvodnit už jenom tím, že jsou mnohem smrtonosnější než jiné typy zbraní. Před deseti lety došlo v Číně k prudkému nárůstu masových pobodání. Často starší dospělí

přicházeli do základních škol a útočili na děti noži nebo sekerami. Způsobili mnoho zranění, ale jen velmi málo úmrtí. Jinak by to bylo se střelnými zbraněmi, zabít je s nimi mnohem snadnější. Nicméně regulování zbraní nemůže být řešením jediným. V Evropské unii koneckonců platí přísnější pravidla než v USA, a přesto zde k masovým střelbám dochází.

VW&PK: Někteří kriminologové (např. Latzer, 2021) tvrdí, že kontrola střelných zbraní je marná, protože v USA je jich tolik, že si ji nakonec každý může nelegálně obstarat. Neměli bychom tedy udělat maximum pro to, abychom se v Česku, kde je počet zbraní stále malý, i když se zvyšuje, do podobné situace nedostali?

EM: Tento argument o marnosti zbraňové kontroly byl již nejrůznějšími způsoby zdiskreditován. Je legrační, že se nikdy nesetkáte s tím, aby tito lidé tvrdili něco podobného o ostatních typech zločinu. Nikdy neřeknou, že nemůžeme nic dělat nebo že nemá smysl vytvářet nové zákony, protože vždy bude existovat například násilí gangů. Zároveň se objevuje levicová kritika myšlenky, že bychom měli zrušit soukromé vlastnictví zbraní. Anarchisté a další argumentují tím, že omezování vlastnictví zbraní v dnešní době poškodí zejména lidi na levici. Podobně desítky let dozadu argumentovali Černí panteři. Já z toho mám smíšené pocity. Nicméně jako výzkumník masových střelb si spíše myslím, že nelze popřít, že země, které tento problém řešily prostřednictvím ztížení přístupu ke střelným zbraním, mají prostě lepší výsledky co do prevalence masových střelb a míry násilí.

VW&PK: Co byste na základě svých znalostí současného stavu výzkumu masových střelb ve školách doporučil odpovědným činitelům v Česku, aby dělali a nedělali?

EM: Především sledovat výzkum. Podívejte se, co funguje, a věnujte tomu pozornost. Zdržte se přehnaných reakcí, protože to může být kontraproduktivní. Bylo prokázáno, že kriminalizace a sekuritizace všeho nepomáhá. Zaměřte se na to, co může obecněji pomoci. Snažte se vytvořit pozitivní klima ve školách prostřednictvím budování systémů podpory, prostřednictvím řešení problémů duševního zdraví nebo jiných kanálů a podporujte předávání informací o možných hrozbách. Existují různé způsoby, jak to udělat. Existují různé modely týmů pro vyhodnocování hrozeb, různé postupy restorativní justice. Vezměte si to, co nejlépe vyhovuje vašemu prostředí, a budujte systémy podpory a pozitivní prostředí pro řešení konfliktů a podporu lidí, aby se nedostali do bodu, kdy budou chtít zabít sebe a spoustu dalších lidí.

Rozhovor vedli Václav Walach a Petr Kupka z katedry sociální práce Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity. Rozhovor, jehož verze pro širší veřejnost byla původně publikována v Deníku Alarm, byl redakčně upraven a krácen.

Literatura

- Fox, J. A., & Savage, J. (2009). Mass murder goes to college: An examination of changes on college campuses following Virginia Tech. *American Behavioral Scientist*, 52(10), 1465–1485.
- Fridel, E. (2023). Do gun control laws prevent mass shootings in the United States?: A review of the evidence. In: E. Madfis & A. Lankford (Eds.), *All-American Massacre: The Tragic Role of American Culture and Society in Mass Shootings* (pp. 295–305). Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Hawes, J., & Madfis, E. (2022). Defining rampage violence across completion status: Towards a more comprehensive model. *Journal of Mass Violence Research*, 1(2), 42–52.
- Lankford, A., & Madfis, E. (2018). Don't name them, don't show them, but report everything else: A pragmatic proposal for denying mass killers the attention they seek and deterring future offenders. *American Behavioral Scientist*, 62(2), 260–279.
- Latzer, B. (2019). The futility of gun control as crime control. *Academic Questions*, 32(2), 288–292.
- Leuschner, V., Bondü, R., Schroer-Hippel, M., Panno, J., Neumetzler, K., Fisch, S., Scholl, J., & Scheithauer, H. (2011). Prevention of homicidal violence in schools in Germany: The Berlin leaking project and the networks against school shootings project (NETWASS). *New Directions for Youth Development* (129), 61–78.
- Levin, J., & Madfis, E. (2009). Mass murder at school and cumulative strain: A sequential model. *American Behavioral Scientist*, 52(9), 1227–1245.
- Madfis, E. (2014). *The Risk of School Rampage: Assessing and Preventing Threats of School Violence*. New York: Palgrave Macmillan.
- Madfis, E. (2016). "It's better to overreact": School officials' fear and perceived risk of rampage attacks and the criminalization of American public schools. *Critical Criminology*, 24(1), 39–55.
- Madfis, E. (2020). *How to Stop School Rampage Killing: Lessons from Averted Mass Shootings and Bombings*. London: Palgrave Macmillan.
- Madfis, E., & Lankford, A. (Eds.). (2023). *All-American Massacre: The Tragic Role of American Culture and Society in Mass Shootings*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Peterson, J., & Densley, J. (2024). The Violence Project database of mass shootings in the United States, 1966–2019. *The Violence Project*. Retrieved from <https://www.theviolenceproject.org>.
- Silva, J., & Green-Colozzi, E. (2019). Fame-seeking mass shooters in America: Severity, characteristics, and media coverage. *Aggression and Violent Behavior*, 48, 24–35.

- Šlesingerová, E., Hamar, E., & Szaló, C. (2007). Konceptualizace pojmů rasa a rasismus: Sociologický pohled. *Sociální studia/Social Studies*, 4(4), 7–21.
- Reeping, P. (2023). The precarious relationship between firearm access and mass shootings in the United States: Logically obvious but analytically evasive. In: E. Madfis, A. Lankford (Eds.), *All-American Massacre: The Tragic Role of American Culture and Society in Mass Shootings* (pp. 285–294). Philadelphia, PA: Temple University Press.